

Эффективное функционирование сельскохозяйственных предприятий на инновационной основе

С.П. Ткачук, Е.В. Жарун

Исследованы теоретические, методические и практические основы эффективного функционирования сельскохозяйственных предприятий, пути повышения экономической эффективности их деятельности, рассмотрены вопросы внедрения инноваций с целью повышения эффективности функционирования аграрных формирований, предложены мероприятия по усовершенствованию экономического механизма функционирования сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, эффективность функционирования, инновационное развитие, показатели эффективности, ресурсное обеспечение, экономический механизм.

Effective functioning of agricultural enterprises on innovative basis

S. Tkachuk., O. Zharun

Theoretical, methodical and practical aspects of effective functioning of agricultural enterprises, the ways of economic efficiency increase are researched. The questions of investments development with the aim of increase of their efficiency are described. Measures to improve economic mechanism of agricultural enterprises functioning are proposed which would provide production increase.

Key words: agricultural enterprise, efficiency of functioning, innovation development, indexes of efficiency, recourse providing, economic mechanism.

УДК 657.471/474.57:338.432

СТАДНИК Л.І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

ОБЛІК ВИТРАТ ТА ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розглядаються економічний зміст, класифікація та облік витрат у сільськогосподарському виробництві, досліджується порядок оцінювання сільськогосподарської продукції, зокрема методичні підходи до обчислення її собівартості. Також доводиться необхідність уточнення і визначення в системі бухгалтерського обліку таких показників, як виробнича та повна собівартість.

На підставі проведених досліджень, у статті відзначається недоцільність оцінки біологічних активів і продукції сільськогосподарського виробництва за справедливою вартістю, а також методики відображення в обліку їх переоцінки.

Ключові слова: витрати, затрати, облік витрат, витрати на продукцію, витрати періоду, вартісна оцінка, витрати на перетворення, собівартість, виробнича собівартість, повна собівартість, оцінка за справедливою вартістю.

Постановка проблеми. Курс, взятий державою на ринкові перетворення в економіці, вимагає якісно нової інформації для контролю, аналізу та прийняття управлінських рішень. Все це спонукає до реформування системи бухгалтерського обліку, тому починаючи з 2000 року і донині, в національній системі бухгалтерського обліку періодично відбуваються певні зміни – вводяться в дію нові ПСБО, змінюються методичні підходи щодо обліку окремих засобів, джерел їх утворення та господарських процесів. В результаті виникає необхідність теоретичного переосмислення категорій витрат, собівартості, а також удосконалення методики обліку витрат виробництва, що сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень. Отже, зі зростанням ролі управління витратами та собівартістю, як інструменту, що підвищує конкурентоспроможність аграрних товаро-виробників, виникає необхідність досліджень за обраною темою.

Також із введенням в дію вагомого для системи обліку в сільськогосподарських підприємствах Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» (П(С)БО 30), крім зміни назви балансових рахунків 16 і 21, наслідком стали різні підходи до вартісної оцінки активів: зокрема, мала кількість господарств запроваджує оцінку за справедливою вартістю сільськогосподарських активів, більша кількість застосування цієї оцінки ігнорує і продовжує застосування традиційної методики обліку за собівартістю. Це, як правило, призводить до порушення таких основних принципів бухгалтерського обліку, як: обачність; нарахування та відповідність доходів і витрат; історична (фактична) собівартість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання реформування та становлення нової системи бухгалтерського обліку витрат, адаптування її до міжнародних стандартів постійно перебувають в центрі наукових досліджень. Зокрема цьому присвячені праці відомих як зарубіжних вчених: Друрі К., Нідлз Б., Фостер Дж., Фрідман П., Хорнгрен Ч.Т., Яругова А., Маргуліс А.Ш., так і вітчизняних: Білухи М.Т., Бородкіна О., Бутинця Ф.Ф., Валуєва Б.І., Герасимовича А.М., Голова С.Ф., Єфіменка В.І., Завгороднього В.П., Кужельного М.В., Сопко В.В., Савченка В.Я., Саблука П.Т., Кірейцева Г.Г., Сука Л.К., Ткаченко Н.М., Чумаченко М.Г., Дем'яненко М.Я., Жука В.М., Моссаковського В.Б. та ін.

Науковці в своїх працях висвітлюють питання формування доходів і витрат, визначення фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах, особливостей обліку біологічних активів, формування інформації у статистичній і фінансовій звітності. Вказується також на невирішеність окремих питань обліку, необхідність удосконалення бухгалтерського обліку специфічних об'єктів аграрного сектору. Разом з тим, незважаючи на глибокі напрацювання, питання економічного змісту та проблеми обліку витрат все ще потребують наукової розробки.

Мета і завдання. Метою дослідження є розгляд, а завданням – накреслення перспектив розвитку діючої системи обліку витрат та оцінки сільськогосподарської продукції, визначення основних напрямів їх удосконалення.

Результати дослідження та їх обговорення. Успіх агробізнесу безпосередньо залежить від ефективного використання у процесі господарської діяльності наявних ресурсів. Головними об'єктами аналізу в процесі управління сільськогосподарським виробництвом є витрати та оцінка.

Витрати, які здійснюються і разом з тим відображаються у бухгалтерському обліку, одночасно спонукають зменшення активів або збільшення зобов'язань у звітному періоді.

Об'єкти, які зараховуються до статей активів, неможливо взяти на облік, якщо цей окремий об'єкт не матиме вартісної оцінки. Якщо річ нічого не коштує, вона підприємству не потрібна. Отже, вартісна оцінка активів залежить не лише від того, скільки той чи інший актив коштував підприємству, тобто в яку ціну обійшлося його придбання (створення), а й від того, чи варта його ціна того, щоб у придбання (створення) цього активу вкладати кошти. Інакше кажучи, чи принесе ця інвестиція економічну вигоду [1].

Первісна вартість, а разом з тим історична собівартість, за якою оцінені ті чи інші активи, не завжди відповідає реальній ситуації на підприємстві. З метою об'єктивності інформації іноді виникає потреба у переоцінці активів до рівня справедливої вартості, тобто до вартості, за якою може відбутися обмін між зацікавленими сторонами. На нашу думку, питання справедливої вартості більшою мірою стосується необоротних активів, виробничих запасів, які можуть бути недостатньо задіяні в кругообігу і як наслідок морально застарівати. Також може вплинути і висока інфляція. Тоді постає необхідність в переоцінці. Щодо такого високоліквідного матеріалу, як продукція сільськогосподарського виробництва, то немає необхідності обліковувати її за цінами активного ринку.

Маючи інформацію про витрати, можна обчислювати окремі види собівартості продукції (робіт, послуг), а саме:

- 1) планова;
- 2) кошторисна;
- 3) нормативна;
- 4) індивідуальна;
- 5) галузева (середньогалузева);
- 6) фактична (звітна, історична, первісна, первинна, початкова);
- 7) повна;
- 8) технологічна (маржинальна, обмежена);
- 9) реалізована продукція (неповна, зрізана);
- 10) виробнича;
- 11) провізорна.

Як бачимо, є одинадцять видів собівартості, кожна з них має конкретний економічний зміст і призначення. Проте, як вважає Сук П.Л., в сільському господарстві створені такі економічні відносини, які диктують необхідність визначення окремого виду собівартості продукції, яку можна назвати "ринкова собівартість". Це обумовлено специфікою оцінки головних складових собівартості – оплати праці і матеріальних витрат [5].

На нашу думку, це може статися тоді, коли власник (селянське або фермерське господарство) є одночасно робітником і не виділяє окремо витрат своєї праці. Тоді, за реалізації виробленої продукції він одержить не зарплату, а валовий дохід. Цей показник завуальовує як суму витрат на оплату праці, так і суму прибутку, що може занизити ціну на сільськогосподарську продукцію.

Виходячи з цього, постає необхідність розробки методики врахування заробітної плати і разом з тим, – обчислення собівартості сільськогосподарської продукції.

Із введенням в дію П(С)БО 30 «Біологічні активи» почалася підміна поняття «собівартість» поняттям «справедлива вартість», що, на нашу думку, не є доцільним.

На практиці не всі витрати безпосередньо пов'язані з виробництвом. Тому для визначення собівартості продукції розрізняють витрати на продукцію та витрати періоду (рис.1).

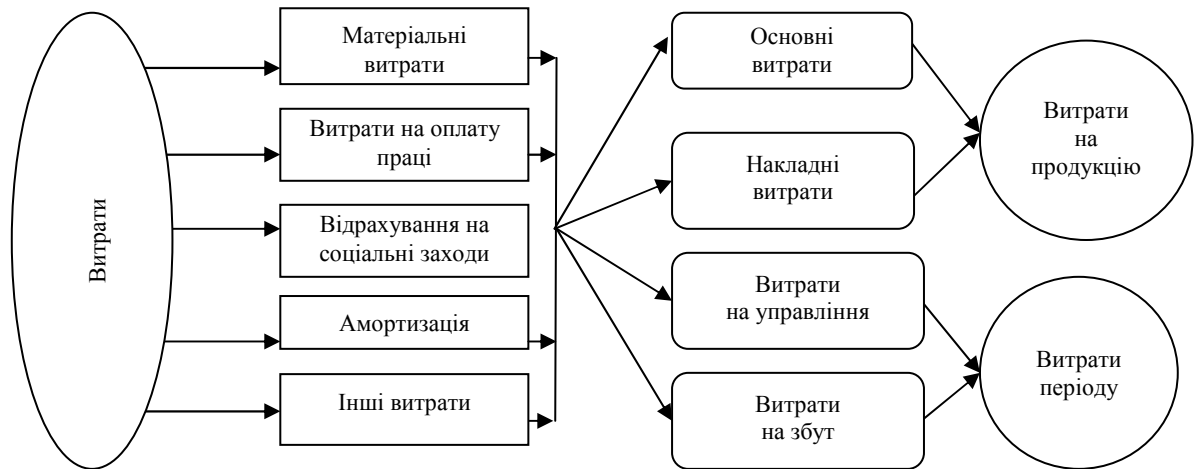

Рис.1. Класифікація витрат за елементами та відносно продукції і періоду

Витрати на продукцію – це витрати, пов'язані з виробництвом або з придбанням товарів для реалізації, тобто собівартість реалізації (рах. 90).

Витрати виробництва – це спожиті в процесі виробництва засоби виробництва, які втілюють у собі минулу працю (сировину, матеріали, амортизацію основних засобів, працю працівників, зайнятих у процесі виробництва теперішньому) з відповідними на неї нарахуваннями, та ін.

Витрати періоду – це витрати, що не включаються у собівартість запасів і розглядаються як витрати того періоду, в якому вони були здійснені. Це адміністративні витрати (рах. 92), витрати на збут (рах. 93) та інші операційні і неопераційні витрати.

Крім поділу витрат на продукцію і період, їх також класифікують за статтями і елементами. За статтями витрати класифікують як з метою аналітичності їх обліку по галузях сільськогосподарського виробництва, а також визначення собівартості продукції, її структури (табл.1).

Таблиця 1 – Примірний перелік статей витрат

Статті витрат	У рослинництві	У тваринництві	У допоміжних виробництвах	У підсобних промислових виробництвах
Витрати на оплату праці	+	+	+	+
Насіння та садивний матеріал	+			
Паливо та мастильні матеріали	+	+	+	+
Добрива	+			
Засоби захисту рослин та тварин	+	+		
Корми		+	+	
Сировина та матеріали (без зворотних відходів)			+	+
Роботи та послуги	+	+	+	+
Витрати на ремонт необігових активів	+	+	+	+
Інші витрати на утримання основних засобів	+	+	+	+
Інші витрати	+	+	+	+
Непродуктивні витрати (в обліку)	+	+	+	+
Загальновиробничі витрати	+	+	+	+

Класифікація витрат за елементами необхідна для формування інформації і складання фінансової звітності. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), яка була реалізована протягом звітного періоду, розподілених загальновиробничих та наднормативних виробничих витрат.

До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:

- а) прямі матеріальні витрати;
- б) прямі витрати на оплату праці;
- в) інші прямі витрати;
- г) загальновиробничі витрати.

Не відносяться на собівартість виробленої і реалізованої продукції і покриваються за рахунок інших джерел:

- а) адміністративні витрати;
- б) витрати на збут;
- в) інші витрати операційної діяльності;
- г) фінансові витрати;
- д) втрати від участі в капіталі;
- е) втрати від надзвичайних подій;
- є) витрати внаслідок вилучення капіталу власниками.

Отже, не включаючи згадані вище витрати у собівартість реалізованої продукції, ми не будемо мати змоги обчислити такий важливий для аналізу показник, як повна (комерційна) собівартість.

Обчислення цього показника в кінці календарного року вимагає Форма державного статистичного спостереження № 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств" (табл. 2), а також Інструкція щодо її заповнення. Цим нормативним документом передбачено, що у графі 6 (табл. 2) необхідно відображати повну собівартість реалізованої продукції, виконаних робіт та наданих послуг. Даний показник складається з виробничої собівартості, адміністративних витрат, витрат на збут, інших операційних та фінансових витрат, які цілком обґрунтовано можна віднести на виробництво і реалізацію власно виробленої сільськогосподарської продукції (робіт, послуг), продукції рибництва. Операційні і фінансові витрати, які можна віднести прямо на певний вид продукції, послуг (витрати на відсотки за кредити, відсотки та винагороди за фінансову оренду, витрати на збут тощо), включаються безпосередньо до його повної собівартості. Дані про витрати, які неможливо віднести на певну продукцію або послуги прямо, розподіляються за видами продукції і послугами пропорційно їхній виробничій собівартості (графа 5).

Таблиця 2 – Виробництво і реалізація сільськогосподарської продукції і послуг

	Код	Виробництво продукції			Реалізація продукції (робіт, послуг)			
		зібрана площа, га	вироблено продукції, ц	виробнича собівартість, тис.грн	у фізичній масі, ц	виробнича собівартість, тис.грн	повна собівартість, тис.грн	чистий дохід (виручка) від реалізації, тис.грн
А	Б	1	2	3	4	5	6	7
Продукція рослинництва – всього (сума кодів 0020, 0040ч0120)	0010	×	×		×			
у тому числі:	0020							
Зернові та зернобобові – всього								
з них:								
- пшениця озима	0025							
- пшениця яра	0021							
- жито	0026							
- гречка	0027							
- кукурудза на зерно	0030							
- ячмінь озимий	0031							

Висновки. П(С)БО 30 відтворює два підходи до вартісної оцінки активів: першим запроваджується оцінка за справедливою вартістю сільськогосподарських активів, другим продовжується

ся застосування традиційної методики обліку за плановою собівартістю з доведенням її в кінці року до фактичної. Разом з підходами змінюється і методика обліку.

Доцільно було б визначити виробничу, повну собівартість сільськогосподарської продукції в системі бухгалтерського обліку, а не розрахунковим методом.

Для достовірного аналізу виробництва необхідно визначити в системі бухгалтерського обліку як виробничу, так і повну собівартість продукції. До цього спонукає необхідність заповнення Форми державного статистичного спостереження № 50-сг "Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств".

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Грачова Рима. Усьому своя ціна – Режим доступу: <http://www.dtk.com.ua/debet/ukr/2001/27/27pr3.html>
2. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств (Наказ Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132) – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.122.4&nobreak=1>
3. Облік сільськогосподарської діяльності / [Лузан Ю.Я., Жук В.М., Гаврилук В.М. та ін.]; за ред. Жука В.М. – К.: Видавництво ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2007. – 368 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" (Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318) – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=293878
5. Сук П.Л. Закриття бухгалтерських рахунків і калькулювання собівартості продукції. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Oif_apk/2009_2/15_Suk.pdf

Учет расходов и оценка сельскохозяйственной продукции

Л.И. Стадник

Рассматриваются экономическое содержание, классификация и учет расходов в сельскохозяйственном производстве, исследуется порядок оценки сельскохозяйственной продукции, в частности методические подходы к исчислению её себестоимости. Также показана необходимость уточнения и определения в системе бухгалтерского учета таких показателей, как производственная и полная себестоимость.

На основании проведенных исследований в статье отмечается нецелесообразность оценки биологических активов и продукции сельскохозяйственного производства по справедливой стоимости, а также методики отображения в учёте их переоценки.

Ключевые слова: расходы, затраты, учет расходов, расходы на продукцию, расходы периода, стоимостная оценка, расходы на превращение, себестоимость, производственная себестоимость, полная себестоимость, оценка по справедливой стоимости.

The account of charges and agricultural products estimation.

L. Stadnik

The economic growth, classification and charges in the agricultural production, ways of agricultural products estimation and methodical approaches of its prime price value is studied. According to the research given in the article the pointlessness of the biological assets and agricultural products production for real price and the methods of reflection in the account of overvalue are stated out. The author made some conclusions; give some propositions concerning the improvement of charges for production and order of the researched objects estimation.

Key words: charges, expenses, account of charges, products expenses, period expenses, cost estimation, transformation charges, prime price, production prime price, complete prime price, fair value estimation.

УДК 364.48

СОКОЛЬСЬКА Т.В., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Розглянуто сучасний стан соціальної та економічної систем сільських територій в Україні та запропоновано комплексний державний підхід, спрямований на стабільне забезпечення збалансованого розвитку та підвищення рівня життя населення

Ключові слова: сільська територія, сільські громади, паспортизація, кредити, рівень життя сільського населення.

Постановка проблеми. Нині українське село знаходиться в стані відносного не тільки економічного, але й соціального занепаду. Системні кризові явища та занепад сільських територій призвели до зниження рівня життя сільського населення, зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва, що загрожує репутації нашої держави на міжнародній арені. І це попри загальновідомий феномен закономірної залежності продовольчої безпеки від триєдиного соціо-